

anteckna S. Ambrosiani och W. Efvergren, att »runstensbitar ligga . . . utanför kyrkogårdsmuren»; uppgiften åsyftar utan tvivel U 1123. *UFT* (h. 24, 1905): »Utanför kyrkogårdsmuren: stenfragment med runinskrifter.» Vid runinskriftsinventeringen 1942 låg stenen fortfarande kvar, »1 m N om norra bogårdsmuren, 6 m Ö om murens NV hörn, 18 m SV om klockstapeln». Enligt förslag i inventeringsberättelsen lagades och restes stenen år 1950.

Röd granit med ljusa och mörka inslag. Ristningsytan är hårt sliten. Höjd 1,45 m., största bredd 1,14 m. Flerstädes är ristningen mycket grund. Nedtill och till höger ha partier av ristningen gått förlorade.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter B 580):

... [u]h[i] · litu · risa stain · if[t]ir [o]tk[a]ir · faður sin
 5 10 15 20 25 30 35

... leto ræisa stæin æftir Oddgæir, faður sinn.

»... läto resa stenen efter Oddger, sin fader.»

Till läsningen: Runinskriften börjar framträda i stenens högra kant, upptill. Av 1 u syns numera endast ett stycke av den böjda u-bst. 2 h är säkert. Av 3 i är endast ett kort stycke upptill bevarat. Sk efter 3 i är grunt. I 4 l, som är skadat på mitten, är bst mycket grund. Mitt på hst i 5 i finnes en grund, oskarp fördjupning, som av allt att döma är naturlig. 6 t har bst endast t.v. om hst. 9 i är ej stunget. Efter 11 a finnas inga spår av sk. 12 s har förlorat mellanleden. I 13 t sitta bst lågt; den vänstra är mycket grund och osäker. I 17 i finnes mitt på hst en grund, ojämn fördjupning, som knappast gör intryck av att vara huggen. Av 19 t återstår nu endast hst. Efter 21 a finnes intet spår av sk. Av 22 o återstår hst; svaga spår av o-bistavarna kunna möjligen skönjas. I 23 t har vänstra bst gått förlorad. 24 k är ej stunget. Av 25 a synes hst, men inga spår av bst. Runföljden 28—35 är djup och tydlig. — Bureus (F a 6): ... ph - litu + risa · stain + iftir + olifr · faður + sin +. — Rhezelius (F a 6): ... phsaiu risa · stain · iftir · otkair · faður · sin ·; F l 1: ... ph latu · risa stain · iftir · otkair · faður · sin +. — Hadorph och Helgonius: ... uhi · litu · risa stain · iftir otkair · faður sin. — Dybeck: ... litu · risa (·) stain · iftir (·) otkair · faður · sin (·).

På grund av att stenen redan på 1600-talet var skadad nedtill och till höger, veta vi icke hur inskriften har börjat. Runföljden 1—3 utgör givetvis slutet av ett personnamn. Vilket detta har varit kan ej fastställas. Möjligen utgöra de tre runorna slutet av det under vikingatiden ganska vanliga mansnamnet *Fullhugi* (*fuluhi*). På det förlorade stycket ha stått minst två namn.

Faderns namn, *Oddgæir*, är ett från hela Norden känt namn. I Sverige har det emellertid av runinskrifterna att döma varit mycket sällsynt; U 1123 erbjuder såvitt bekant det enda exemplet på detta mansnamn. Även under medeltiden har namnet hos oss tydligen varit synnerligen ovanligt.

1124. Tuna kyrka.

Pl. 111.

Litteratur: J. Rhezelius, *Monumenta Uplandica* (F c 6), s. 200 (tryckt i *UFT* h. 32, 1915, s. 59), F l 1 n:r 7; Å. C. Hammar, *Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige*, bd 7 (1866), s. 121; H. Hildebrand, *Berättelse om en resa i östra Upland 1868*, s. 19 (ATA); S. Ambrosiani och W. Efvergren, *Fornminnesinventering inom Tuna socken år 1892* (ATA); S. Ambrosiani, *Fasta fornminnen i Tuna socken* (i: *UFT* h. 24, 1905), s. 96; S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942* (ATA).

Äldre avbildning: Rhezelius, teckning i *Monumenta Uplandica* (F c 6; återgiven i *UFT* h. 32), teckning i F l 1.

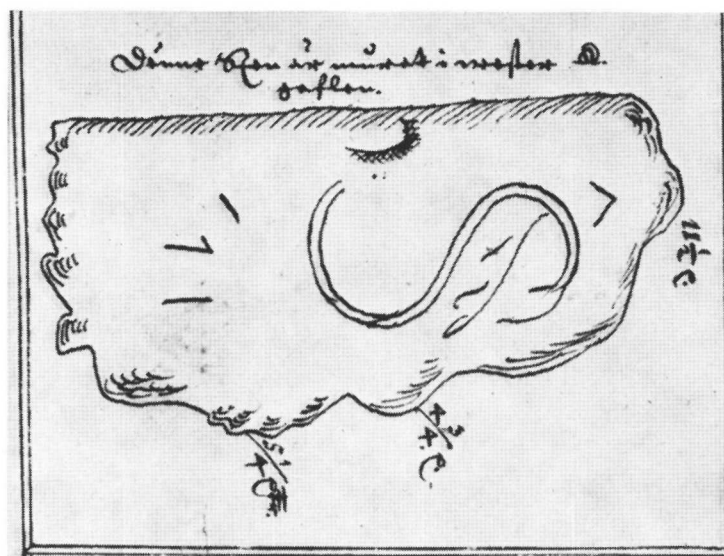


Fig. 428. U 1124. Tuna kyrka. Efter teckning av Rhezelius i F 1 1.

Den ristade stenen ligger inmurad i kyrkans östra vägg; hälften av stenen är under marken.

Rhezelius har vid sin teckning av stenen skrivit: »Danne Sten är murat i väster K. gafflen.» (utan tvivel är »väster» felaktigt; skall vara »öster».) I *Kyrkoinventarium* 1828 nämnes stenen icke, däremot i *Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon* (1866): »Såsom fornminnen förekommer runsten i kyrkans östra gavel». H. Hildebrand skriver i sin reseberättelse 1868: »I murens fot under chorfönstret sitter en sten, som är ganska märkvärdig. Man har nämligen å den börjat inhugga en slinga, som aldrig blifvit färdig och icke blifvit försedd med runor.» Fornminnesinventeringen 1892: »En med en slinga ristad sten finnes i kyrkväggen vid marken nedom korfönstret.» *UFT* (1905): I »kyrkans vägg nedanom korfönstret: en med slinga ristad sten, men utan runor.»

Vid runinskriftsinventeringen 1942 var stenen till hälften dold under marken. I samband med min undersökning grävdes hela stenen fram.

Blågrå granit. Mått: 1,65×0,75 m.

Ristningen består endast av en s-formad slinga samt, i stenens högra del, två korta linjer. Några spår av runor finnas icke.

Tuna prästgård.

På prästgårdstomten står numera en sten upprest, som vid flera tillfällen har föranlett förfrågningar till Riksantikvarieämbetet. Följande upplysningar om stenen lämnas i »Fasta Fornlemningar inom Tuna socken . . . undersökta och beskrifna sommaren 1892 af Sune Ambrosiani och Wilhelm Efvergren» (ATA): Stenen »låg till augusti månad 1891 till största delen dold i jorden, endast ena långsidans kant stack upp några cm öfver grästorfven. Kyrkoherden i Tuna J. Efvergren fann den i detta läge och började gräva omkring densamma, utan att ana, att på densamma funnos ristningar. I Juni månad 1892 uppdrogs stenen med ganska stort besvär och låg sedan en tid ofvan jord, hvarvid vi, som då anländt till orten, ofta togo den i betraktande, men vi kunde ej heller på densamma märka någon som helst inhuggning. Så restes stenen. Den kom att stå vid en väg, som ofta begagnades, hvilket gjorde, att man allt som oftast stannade för att betrakta den. Resultatet af dessa upprepade granskningar blef, att på densammas ena sida upptäcktes följande figurer: a) Till höger något nedom midten ett sex-ekradt hjul 26 cm i diam. Denna figur är fullt tydlig och ganska djupt huggen. b) 12 cm från hällens kant och 26 cm från 'hjulet' snedt nedåt åt höger, fans en skål-

formig håla, 4 cm. i diameter. c) 5 cm. inåt midten från föregående en otydlig ristning, troligen aktern af ett fartyg. d) 25 cm. från 'hjulet' på hållens öfre del ett stycke af ett bemannadt fartyg. Den bit deraf, som bäst träder fram är 24 cm. lång. Fören och aktern synas emellertid ej på grund af den starka förvittringen. På stenens andra sida upptäcktes inga ritningar. — Måtten på denna sten ofvan jord äro: höjd 1,6 m., bredd 1,12 m. och tjocklek 13 cm.»

Slutligen konstatera Ambrosiani och Efvergren, att figurerna på stenen vid Tuna prästgård (och på en bergknalle på Vässarens ägor) »äro . . . af samma beskaffenhet som de på bronsålderns hållristningar vanligen förekommande. Man kan därför antaga, att Tuna-ristningarne tillkommit under nämnda tid.» Det kan fastställas, att de ristningar som här beskrivas icke existera. De utgöras av naturliga fördjupningar. I den på prästgårdstomten resta stenens yta finnes emellertid numera en mycket grund ristning. Den har utförts omkring år 1930 av en i Tuna prästgård boende person. Från Tuna socken äro sålunda inga hållristningar kända; stenen på prästgårdstomten är ingen runsten.

Hässelby, Tuna sn.

Traditioner om en försvunnen runsten vid Hässelby eller på granngården Nyvallas ägor ha funnits i dessa trakter. Sålunda uppge S. Ambrosiani och W. Efvergren i »Fasta Fornlemningar inom Tuna socken 1892» (ATA), att »man enligt uppgift för omkring 20 år sedan på Nyvalla sökt en runsten, som der skulle finnas, men ej återfunnit densamma . . . En sådan lär emellertid finnas på Hässelby egor i en hage ej långt från gränsen till ofvannämnda by. Denna kan möjligen vara densamma, som den ofvan såsom förlorad omnämnda.» I *UFT* h. 24 (1905), s. 96 återfinnas dessa uppgifter. Där tillägges: »Denna sten är dock ej af oss [=Ambrosiani och Efvergren] påträffad.» Icke heller under runinskriftsinventeringen i Uppsala län 1942 kunde någon runsten uppspåras på de angivna platserna.

1125. Krogsta, Tuna sn.

Pl. 112, 113.

Litteratur: B 581, L 2055. J. Bureus, F a 6 s. 2, s. 45, s. 189 n:r 122 (Rhezeliuss), F a 10:2 n:r 121; J. Rhezelius, Monumenta Uplandica (F c 6), s. 199 (tryckt i *UFT* h. 32, 1915, s. 58), F l 1 n:r 6; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 116; P. Tham, Anteckning år 1807 (i Liljegrens Samlingar R N T I R 1, ATA), Iduna h. 7 (1817), s. 183 noten; J. G. Liljegren, Anteckning (ATA); W. C. Grimm, Ueber deutsche Runen (1821), s. 173, s. 174 t., s. 177 f., s. 180 f.; Finn Magnusen, Runamo og Runerne (1841), s. 336 f.; P. A. Munch, Undersøgelser angaaende Danmarks ethnographiske Forhold i de ældste Tider (i: Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie 1848), s. 288 noten [=Samlede Afhandlinger 1 (1873) s. 469 f.]; C. Sæve, Brev till G. Stephens den 1—4 sept., 27 okt. 1861, 5 okt. 1868, 17 och 19 april 1869 (ATA); R. Dybeck, Reseberättelse för år 1866 (ATA); G. Stephens, ONRM 1 (1866—67), s. 184 f., Candidat L. F. A. Wimmer om de oldnordiske Runeindskrifter (i: Aarbøger 1867), s. 215, ONRM 2 (1867—68), s. 951, 966, 967, 969, ONRM 3 (1884), s. 31, 452, ONRM 4 (1901), s. 81 f., 95, Handbook of the ONRM (1884), s. 14, 237; H. Hildebrand, Berättelse om en resa i östra Upland 1868, s. 19 (ATA); S. Bugge, Bidrag til Tydning af de ældste Runeindskrifter (i: Tidskrift for Philologi og Pædagogik h. 7, 1867), s. 219, h. 8 (1868—69), s. 167—172, Lidt om de ældste nordiske Runeindskrifter sproglige Stilling (i: Aarbøger 1870), s. 215 f., Bemærkninger om Runeindskrifter på Guldbrakteater (i: Aarbøger 1871), s. 197, 210, To nyfundne norske Rune-Indskrifter fra den ældre Jernalder (i: Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania 1872), s. 327, En i Norge funden Spænde med Runeindskrift fra Mellemjernalderen (i: Aarbøger 1878), s. 67, Runestenen fra Opedal i Hardanger (i: ANF 8, 1892), s. 6, NIæR 1 (1891—1903), s. 30 not 1, 128 f., 132 f., 145, 148, 371, 380, NIæR Indledning (1905—1913), s. 17 f., 67, 207 f., NIæR 2 (1917), s. 527, Der Runenstein von Rök (1910), s. 176, 186; Konr Gislason, De ældste runeindskrifter sproglige stilling 2 (i: Aarbøger 1871), s. 365; L. F. A. Wimmer, De ældste nordiske Runeindskrifter (i: Aarbøger 1867), s. 54, Navneordenes bøjning i ældre dansk (1868), s. 46, Runeskiftens Oprindelse og Udvikling i Norden (1874), s. 93, 132, 137, 181, Die Runenschrift (1887), s. 99, 149, 155 f. (noten), s. 160, 163, 171, 212, 218 (noten), s. 303; *UFT* h. 1 (1871), s. 73 f., h. 5 (1876), s. 98; D. H. Haigh, Notes in illustration of the runic monuments of Kent (1872), s. 211 f.; L. F. Leffler, Om v-omljudet af *ǰ*, *ī* och *ei* i de nordiska språken (i: Uppsala universitets årsskrift 1877), s. 85 not 2; R. Heinzel, Über die Endsilben der altnordischen Sprache (i: Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften, Bd 87, 1877), s. 368, 478 (särtrycket s. 28, 138); A. Noreen, Små grammatiska och etymologiska bidrag (i: ANF 1, 1883), s. 154 (noten), Altisländische und altnorwegische Grammatik, 1. uppl. (1884), s. 107, 192, 2. uppl. (1892), s. 156, 260, 3. uppl. (1903), s. 215, 339, 4. uppl. (1923), s. 246, 382; F. Burg, Die älteren nordischen Runeninschriften (1885), s. 104 f.; E. Brate, Runologiska spörsmål (i: VHAAkad:s Månadsblad 1886), s. 6, 8; R. C. Rasmussen, Stenene fra Möjbro, Gommor, Einang, Stenstad og Krogstad (1887; hektograferad